

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Petiti Philosophi & Doctoris Medici, Miscellaneorum Observationum Libri quatuor

Petit, Pierre

Trajecti ad Rhenum, 1682

Caput I. Ciceronis & Luciani de variis Philosophorum opinionibus censura
expenditur. qualis in Philosophia exstiterit M. Tullius? De Romanorum illius
aetatis ingenio & studiis, Caesaris Scaligeri & ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-13245

PETRI PETITI,
PHILOSOPHI & MEDICI,
MISCELLANEARUM
OBSERVATIONUM
LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

Ciceronis & Luciani de variis Philosophorum opinionibus censura expenditur. qualis in Philosophia extiterit M. Tullius? De Romanorum illius ætatis ingenio & studiis, Cæsaris Scaligeri & Mureti iudicium.

Nota sunt τὸ ἐν αἰγίοις Augustini verba de Cicerone in libris confessionum: Perveneram in librum cujusdam Ciceronis, cujus linguam mirantur omnes, peccus non ita. Quibus verbis patrum ille cordatissimus indicat, multis tum persuasum fuisse M. Tullium meliorem esse oratorem, quam philosophum. Credo etiam (quæ fuit ejus gravitas) ita etiam de se ipsum Ciceronem sensisse, ac præ se tulisse

tulisfe, ut multis in aliarum disciplinarum atque artium cognitione, nedum philosophiæ, se inferiorem haberi æquo animo pateretur, unam modo sibi eloquentiæ laudem vindicaret. Noverat enim, non esse datum eidem homini in pluribus excellere. Quod hæc fuerit mens Ciceronis, indicant verba hæc in præfatione librorum de Officiis. Ibi filium sic alloquitur; *Sed tamen nostra legens, non multum a Peripateticis dissidentia (quoniam utrique & Socratici & Peripatetici esse volumus) de rebus ipsis utere tuo iudicio: nihil enim impedio. Orationem autem Latinam profecto legendis nostris efficies pleniorum. nec vero hoc arroganter dictum existimari velim. Nam philosophandi scientiam concedens multis, quod est oratoris proprium, apte, distincte, ornateque disere, quoniam in eo studio etatem consumpsi, si id mihi assumo, videor id meo jure quodammodo vindicare.* Ita ibi de se præfatur Tullius, more magnorum virorum & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Libet enim hæc Cornelii Celsi verba, quibus Hippocratis errorem suum de futuris capitis humani agnoscentis generositatem laudat, hoc loco usurpare. Quam enim Cicero hic philosophiæ scientia aliis concedenda magnanimitatem ostendit, eam in proprio errore agnoscendo atque emendando, sat scio, præstitisset, si aut ipse eum errorem videre potuisset, aut aliquem, qui sibi demonstraret, habuisset. Quapropter non linguam modo Ciceronis, ut multi, sed & pectus laudo, ac bonam mentem & sapientiam omni laude cumulati, & nunquam satis laudati viri amplector ac veneror. Quod præfari visum est, ne quis hanc disputationem, quam in verbis ejus habiturus sum, a me hoc consilio susceptam putet, ut quippiam ejus gloriæ vel in philosophicis detraham. Quod tamen si facerem, in philosophicis, inquam, virorum doctissimorum & ei amicissimorum exemplo tueri possem, nempe *Julii Caesaris Scaligeri,*

vi, qui passim in *Exercitationibus*, *Ciceronis* in philosophia errores notat: *M. Anton. Mureti* in libris *Var. Lectionum*: *M. Antonii Majoragii*, cujus libri sex *Antiparadoxon* exstant, quibus ejusdem, in *Paradoxis* peccata in Philosophiam & dialecticam libere ac sine venia exagitat. Quod eos recto consilio fecisse arbitror, ne quis nimius *Ciceronis* amator verborum elegantia deceptus eosdem errores auctoritate ejus tueatur. nihil enim nobis veritate carius aut antiquius esse debet. Et de his haec nunc propositum aggredior.

Exstat sententia haec *Ciceronis* in praefatione libri primi de *Natura Deorum*, his verbis: *Res enim nulla est, de qua tantopere non solum indocti, sed etiam docti dissentiant. Quorum opiniones cum tam varia sint, tamque inter se dissidentes, alterum fieri profecto potest, ut earum nulla: alterum certe non potest, ut plus una vera sit.* In hoc igitur mihi est negotium, quod negat fieri posse, ut earum opinionum plus una vera sit & tamen fieri posse omnino censeat, atque affirmative pronuntiat, ut nulla earum vera sit. Primum etenim palam est, istud fieri posse, aut fieri non posse, utrumque in eadem quaestione & circa unam eandemque rem, de qua aliquid affirmatur aut negatur, spectandum esse. Alioqui de diversis, diversas esse opiniones simul veras nihil absurdi est, puta ignem calidum esse & animam immortalem: Hoc posito sic considero: in logicis haec propositiones idem valent, sive ut loquuntur, *aequipollent: non possibile esse; impossibile esse.* tum huic, *impossibile est, ista, necesse est non esse.* Quare & haec aequivalent: fieri non potest, ut plus una opinione vera sit; necesse est non esse duas opiniones veras; necesse est, unam tantum opinionem esse veram. Ex his sic disputo. cum palam sit, necesse esse circa eandem rem, unam tantum opinionem esse veram, quod & ipse *Tullius* fatetur, & per se manifestum est; hujus alia ratio afferri non potest, praeter hanc, quia una alteram necessario excludit. Quare au-

tem excludit? profecto quia illi pugnat contradictorie: velut ens non enti, & non ens enti. quod genus oppositionis *Aristoteles* in lib. de Interpretatione ἀντιφασιν vocat: Latini contradictionem. Ceterum quæ sic inter se pugnant, seque mutuo excludunt: horum si unum verum, necesse est alterum esse falsum, & vicissim, si unum falsum, alterum esse verum. Non ergo fieri potest, quod *Cicero* ait, ut nulla earum opinionum vera sit. Quippe ex iis, quas ubi recenset, multas esse pugnantēs ἀντιφασιν patet ex ipsius verbis: *Velut*, (inquit) *in hac questione plerique (quod maxime verisimile est, & quo omnes duce natura vehimur) Deos esse dixerunt: dubitare se Protagoras: nullos esse omnino Diagoras Melius & Theodorus Cyrenaicus putaverunt.* Ponamus igitur hanc esse falsam ut est, quæ nullos esse Deos dicit: qui fieri potest, ut non sit vera illi opposita & pugnans: est aliquis Deus?

Nam quod *Cicero* iis, qui nullos esse Deos dicunt, opponit, eos qui Deos in plurali esse affirmant, hoc nihil in præsens refert: Nam ponimus esse falsam, ut est, quæ nullos esse Deos sciscitatu quo posito nemo non videt sequi necessario, ut hæc quæ contradictorie opposita est, sit vera: aliquis est Deus. ut enim *Aristoteles* probat in tertio *Metaphysicorum*, contradictorie oppositorum, nihil medium est: Ἀλλὰ μὴν ἑδὲ μεταξὺ ἀντιφάσεως ἐνδέχεται εἶναι ἑέν. ἀλλ' ἀνάγκη, ἢ φάναι ἢ ἀποφάναι ἐν καθ' ἑν ὁτιοῦν. Denique (ut quæ ibi ad hujus rei demonstrationem affert philosophus, omittam; neque enim præsentis instituti est hæc disputatio) adeo menti omni se lex hæc contradicentium adjungit approbatque, ut qui in ea re ambigat, insanus, & amens merito judicetur. Hoc enim negare nihil aliud est, quam vim destruere animi humani, & lumen rationis omne extinguere.

Sed & in iis quæ sequuntur subest contradictio: *Quod vero maxime vera, causamque continet, est, utrum nihil agant, nihil*

nihil moliantur, ab omni curatione & administratione rerum vacent: an contra ab his et a principio omnia facta, & constituta sint, & ad infinitum tempus regantur, atque moveantur, in primisque magna dissensio est. Et paulo post; Sunt enim philosophi, & fuerunt, qui omnino nullam habere censerent humanarum rerum procurationem Deos. Hæc una est pars contradictionis: altera in his quæ infra ibidem sequuntur: Sunt autem alii philosophi, & hi quidem magni & nobiles, qui Deorum mente, atque ratione omnem mundum administrari & regi censeant. Manifesta igitur apparet & in hac divisione contradictio: Datur providentia: non datur providentia, ac proinde harum alterutram posueris esse falsam, necesse est alteram ei oppositam esse veram. Falsum igitur, quod ait Cicero fieri posse, ut nulla earum opinionum sit vera. Simili hallucinatione lapsus est philosophorum hostis & insectator Lucianus in *Hermotimo*, sive de *Sectis*, & pariter arbitratus fieri posse, ut omnes philosophi mentiantur. Demonstrationem, qua sibi effectum putavit, adscribere placet: Ita enim melius Sophistæ istius, & perditæ nebulonis vanitas patebit. Latine autem, ut vertit interpres, adscribam: Sit, inquit, nobis certus aliquis numerus ex composito constitutus, nempe viginti. Jam si quis viginti fabas in manum sumeret, & ea clausa decem quospiam homines interrogaret, quotnam fabas in manu sua conclusas haberet: illi autem ducti conjectura, hic quidem septem, ille triginta, alter vero decem aut quindecim, prorsusque alius alium numerum divinaret: possibile enim est aliquem forte fortuna verum dicere; sed & hoc possibile, ut omnes ex æquo alius alium numerum dicat, falsum tamen & a quo longe lateque absit certus ille numerus, adeo ut nullus ex illis dicat virum in manu sua habere viginti fabas. Nos jam ostendimus, quasdam esse philosophorum opiniones sine medio inter se pugnantibus & prorsus contradictorias, quarum alterutram esse veram necesse est. Iste oppido sophisticè & inscite, ita arguit, ac si nulla in his omnino esse posset contradi-

ctio, sicut nulla est contradictio inter diversas numeri species, quas in exemplum ibi adducit. Sane in ea hypothesi fateor fieri posse, ut nemo eorum qui interrogantur, numerum fabarum manu contentum, nempe viginti, divinet. At si idem sic alios interrogaret, quem in manu numerum habeo, estne par, an impar? primus an compositus? ibi nemo non videt, necesse, quisquis respondeat, aut veram aut falsam responsionem dare.

Nos vero non dicimus omnes philosophorum opiniones, inter se comparatas, sic se habere, ut sit necesse aliquam ex his esse veram. Id enim iis tantum convenire censemus, quæ contradictorie opponuntur. Multæ autem sic se habent, ut numeri species diversæ. Tales arbitror veterum opiniones de summo hominis bono, quid sit videlicet quod hominem beatum reddat: tum quæ hæctenus propositæ sunt de causa, quæ facit ferrum moveri ad magnetem. Non solum enim fieri potest? ut harum nulla sit vera; sed plane ita esse certo scio. Ad eundem modum harum opinionum de hominis fine ultimo & summo bono, quarum alia voluptatem corporis ejusmodi esse sciscit: alia indolentiam; alia opes; alia honores; alia virtutem; nullam esse veram certum est. Solus enim Deus homini cognitus, bonum ejus est summum & finis ultimus. At si ita quærat, omnesne homines fieri beati expectant, an prorsus nemo felix esse velit; ubi quæcumque responsio existat, aut falsam esse aut veram necesse est. Sicut duarum opinionum de anima humana, quarum una immortalem asserit, altera mortalem, necesse est alteram esse veram aut falsam; utraque ut sit falsa, fieri non potest. Difficile esse fateor utra sit vera, ita persuadere ratione in hac caligine humana, ut nullus amplius sit ambi-
gendi locus: sed tamen oportere alterutram esse veram non ambigitur. Ita namque cogit ἀντιφάσεως ἀξίωμα,
contradictionis lex & necessitas: ut Simplicius in comment.

ad

ad primum *Natur. auscultationis* loquitur. Cujus vis etiam apparet in omni legitima & adæquata divisione. hujus enim necesse est aliquam partem esse veram. Unde interdum divisio adhibetur in scientiis ad aliquam declarationem ejus, quod aliunde manifestum est per se; aut aliunde compertum, ut apud *Aristotelem*, cum multis aliis locis, tum in quarto libro, citatæ tractationis; ubi hanc divisionem instituit: *Σχεδὸν γὰρ τέτταρά ἐστιν, ἧν ἀνάγκη τὸν τόπον ἐν τῷ εἶναι· ἢ γὰρ μορφῇ, ἢ ὕλῃ, ἢ διάστηματι τὸ μεταξὺ τῶν ἐσχάτων, ἢ τὰ ἐσχάτα, &c.* i. *Quatuor enim forte sunt, quorum necesse est unum aliquod esse locum: aut enim forma est, aut materia, aut spatium aliquod medium inter extrema &c.* Ex qua quidem divisione, quam ad propositum sufficientem & adæquatam censet, quid horum sit locus, ceterorum omnium remotione declarat. Hujusmodi syllogismum ἐκ πλειόνων διαιρετικὸν dixere, *Simplicio* teste in *commentario* ad hunc locum: *Ὅτι ἡ τῶτο ἐστίν, (supple τὸ πέρας ἢ περιέχοντ &c.) ἐφεξῆς καὶ ἐκ διαιρέσεως πειράται δεικνύναι, καὶ χρῆται τῷ ἐκ πλειόνων λεγομένῳ διαιρετικῷ ὄντι τοιάτῳ. ἢ τοι τὸ α'. ἢ τὸ β'. ἢ τὸ γ'. ἢ τὸ δ'. &c.* Non enim divisio ex se probat, quod ignotum est, ut neque inductio, sed quod aliunde notum est, aut per se manifestum, id exhibet & quasi oculis usurpandum manibusque palpandum subjicit. Est enim per se notum, duarum contradictionis partium oportere alterutram esse veram. Hanc igitur necessitatem ostendit divisio, ut in hoc syllogismo disjunctivo: quo *Aristoteles* utitur, initio capituli 2. lib. 1. *Physic.* *Necesse est aut unum esse principium, aut plura: sed non est unum: ergo plura.* Quæ eadem necessitas apparet in his disjunctivis; necesse est, aut omnino nullum esse Deum; aut esse aliquem Deum, qui sit causa & principium omnium rerum. Item: necesse est unum esse Deum, aut plures: Deum consulere rebus humanis: aut nullam esse providentiam. Atque hac dispu-

tatione sic *M. Tullium* erroris in proposita sententia convictum constrictumque tenemus, ut non sit defensionis aut provocationis locus. Non tamen continuo ausim cum *Scaligero* ob aliqua ejusmodi peccata pronuntiare univ-
 sum Romanum forum philosophiæ esse ignarum. viderit ipse. & *Muretus* qui lib. 6. *Var. Lect.* cap. 1. non absimili censura omnes veteris reipublicæ Romanæ proceres, tanquam sexagenarios de ponte dejecit: *Beati autem illi* (inquit) *& opulenti, & omnium gentium victores Romani, in petendis honoribus, & in prensandis civibus, & in exteris nationibus verbo componendis, re compilandis occupati, philosophandi curam servis aut libertis suis & Græculis esurientibus relinquebant. Ipsi quod ab avaritia, quod ab ambitione, quod a voluptatibus reliquum erat temporis, ejus si partem aliquam aut ad audiendum Græcum quempiam philosophum, aut ad aliquem de philosophia libellum vel legendum vel scribendum contulissent, jam se ad eruditionis culmen pervenisse, jam victam a se & profligatam jacere Græciam somniabant. Tametsi & Maro sapiens vates, Quiritibus suis, ceterarum omnium disciplinarum atque artium gloriam abjudicare videtur, unam relinquere politicæ laudem, ac dominandi fastum, his scilicet versibus:*

Excudent alii spirantia mollius æra,

Credo equidem, & vivos dicent de marmore vultus:

Orabunt causas melius, cœlique meatus

Describent radio, & surgentia sidera dicent.

Tu regere imperio populos Romane memento,

(Hæ tibi erunt artes) pacique imponere morem,

Parcere subjectis & debellare superbos.

Verum hæc non tantum in me valent, ut non semper *M. Tullium* in philosophorum illustrium numero habendum censeam; tametsi ad *Platonis* & *Aristotelis*, eorumque, qui pressius eorum imperatorum vestigia secuti sunt, & ei soli curæ incubuerunt, summam haud quaquam adspirat.

spirat. Verum homini Romanum morem ambiendis & gerendis honoribus sequenti, publicisque negotiis assidue occupato, non levis gloria est, ad eam philosophiæ peritiam, quam in libris ejus videmus, processisse: tot & tantas philosophorum quæstiones, & mente consequi & oratione explicare potuisse. In quibusdam lapsus est, fateor: & quis non? At in multis egregium præstat philosophum. Maxime, ubi stultas vulgi de Diis opiniones, in divinis illis de *Natura Deorum* libris explodit: Epicureos de principiis rerum & hominis bono delirantes castigat: Stoicos fatali necessitati cuncta alligantes in ordinem cogit. Quibus disceptationibus optime de philosophia meritum esse nemo non fateatur.

CAPUT II.

Alius Ciceronis locus, de sapientum otio, & vulgi vita occupata accuratius consideratur.

Libet alium ejusdem locum proponere atque expendere, in quo nec Musas satis propitias habuisse videri potest. Cum scilicet in primo de *Officiis* libro, comparans officia, quæ ex hominum communitate ducuntur, cum iis quæ ex cognitione, haud obscure actionem, secretis studiorum præfert. Cum (inquit) *omnis honestas manet a partibus quatuor, quarum una sit cognitionis, altera communitatis, tertia magnanimitatis, quarta moderationis: hæc in diligendo officio sæpe inter se comparentur, necesse est. Placet igitur aptiora esse natura, ea officia, quæ ex communitate, quam ea quæ ex cognitione ducantur. Item paulo infra: Quibus rebus intelligitur, studii officiique scientiæ præponenda*